WIKIPEDIA

Bislama

Bislama on Vanuatulla käytettävä englantiin perustuva kreolikieli. Bislama kehittyi 1800-luvun loppupuolella.

Bislamaa puhuu äidinkielenään vain 6200 ihmistä, mutta toisena kielenään sitä puhuu suurin 200 000 eli suurin osa Vanuatun asukkaista.[1] Suurin osa Vanuatun väestöstä kuitenkin ymmärtää sitä, ja kieltä käytetäänkin lingua francana eri kieliryhmien välillä.[2][3] Bislamalla on puhujia myös Uudessa-Kaledoniassa, mutta puhujamäärät ovat olleet laskussa.[4] Se on melko samankaltainen Papua-Uudella-Guinealla käytettävän tok pisinin ja Salomonsaarilla käytettävän pijinin kanssa.[2]

Vanuatun kansallislaulu *Yumi, Yumi, Yumi* on laulettu bislamaksi.

Kielen nimen "bislama" uskotaan olevan väännös ilmauksista "Beche-de-Mer" ja "Beach-la-Mar", joilla viitataan ruuaksi käytettyihin merimakkaroihin (rans. *bêche-de-mer*) [5].

Bislama	
Bislaman puhuma-alue	
Tiedot	
Alue	Vanuatu
Virallinen kieli	Vanuatu
Puhujia	6200 (L1) 200 000 (L2)
Sija	ei sadan suurimman joukossa
Kirjaimisto	latinalainen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	Kreolikielet
Kieliryhmä	englannin kreolit
Kielikoodit	
ISO 639-1	bi
ISO 639-2	bis
ISO 639-3	bis (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=bis)
	Ohje

Sisällysluettelo

Fonologia

Kaikki bislaman äänteet löytyvät englannista, mutta tietyt englannin kielen äänteet, esim. [θ] ja [ð] eivät löydy bislamasta.

Konsonantteja on 18. Äänne [ŋ] kirjoitetaan ⟨ng⟩ ja [ʧ] puolestaan ⟨j⟩. Soinnilliset ja soinnittomat äänteet on erotettu toisistaan |-viivalla siten, että soinniton konsonantti on vasemmalla.

	Labiaalinen	Alveolaarinen	Palataalinen	Velaarinen	Glottaalinen
Klusiili	p | b	t | d	ʧ	k | g	
Nasaali	m	n		ŋ	
Frikatiivi	f | v		s		h
Tremulantti		r			
Lateraali		l			
Puolikonsonantti	w		y		

Bislamassa on vain viisi vokaalia, ja ne kaikki ovat oraalisia.

	Etu	Keski	Taka
Suppea	i		u
Puoliavoin	e		o
Avoin		a	

Ranskalaisissa lainasanoissa, joissa on nasaalivokaaleja, merkitään bislamassa yksinkertaisesti äng-äänteellä: esim. kroisantti (rans. *croissant*) on bislamaksi *kwasong* [kwa.ˈsoŋ].

Sekä konsonanttien että vokaalien kohdalla on runsaasti allofoniaa riippuen puhujien kotikielestä. Esim. Malakulan saarella ⟨b⟩ ääntyy usein [ᵐb] [6].

Kielioppi

Pronominit

Persoonapronomineissa bislama erottelee yksikön ja monikon lisäksi myös kaksikon (duaali) ja kolmikon (triaali). Ensimmäisten persoonien, paitsi luonnollisesti yks. 1., kohdalla tehdään ero inklusiivin ja ekslusiivin välillä: jos puhuja lukee kuulijansa mukaan "meihin", käytetään inklusiivista muotoa.

Bislaman persoonapronominit

		Yksikkö	Kaksikko	Kolmikko	Monikko
I pers.	**Ink.**	mi	yumitu	yumitrifala	yumi
	Eks.		mitufela	mitrifala	mifala
II pers.		yu	yutufala	yutrifala	yufala
III pers.		hem	tufala	trifala	ol(geta)

Lukusanat

Lukusanat ovat käytännössä englantia, joka on sovitettu bislamaan.

1: **wan**, 2: **tu**, 3: **tri**, 4: **foa**, 5: **faev**, 6: **siks**, 7: **seven**, 8: **eit**, 9: **naen**, 10: **ten**

Murteet

Bislamassa murteet perustuvat usein puhujien omiin kotikieliin, sillä Vanuatulla puhutaan hieman yli sataa kieltä. Karkea jako tehdään usein kaupunki- ja saaristovariantin välille, jossa mm. kaupunkilaisten sanastossa on enemmän vaikutteita englannista ja ranskasta[7].

Monet bislaman puhujat eivät tee eroa soinnillisten ja soinnittomien klusiilien välille. Joissain murteissa H on ranskan tavoin mykkä.[3].

Bislamankielinen yhteiskunta

Vanuatun viralliset kielet ovat bislaman lisäksi englanti ja ranska. Suurin osa lapsista käy koulunsa englanniksi tai ranskaksi, ja näiden kieliryhmien välit ovat perinteisesti olleet kylmät. Bislaman käyttöä opetuskielenä hidastaa myös mm. lukutaitoisten vähäinen määrä ja 1982 parlamentti päätti ettei bislamaa opeteta kouluissa [8]. Toisaalta bislamassa on yhä vähemmän variaatiota, joten kielen standardointia ei enää niinkään hidasta kielen variaatio, vaan harhaluulo siitä, ettei yleispäteviä sääntöjä voida luoda. 2000-luvun alussa bislaman asemaa on alettu parantaa sopimalla yhteisistä kielen normeista [9].

Bislama on kuitenkin Vanuatun virallisista kielistä kaikkein puhutuin, sillä se toimii yhteisenä kielenä eri kieliryhmien välillä. Sillä on myös tärkeä merkitys yhteisen vanuatualaisen identiteetin luomisessa [10].

Mediaa kulutetaan bislamaksi kovin vähän, sillä suurin osa lukutaitoisista tekee sitä englanniksi tai ranskaksi. Australian yleisradioyhtiö ABC julkaisee kuitenkin säännöllisen uutislähetyksen (Wantok), joka tulee bislaman lisäksi myös tok-pisiniksi ja pijiniksi.

Lähteet

1. Schuessler, Melissa: Bislama Informational Report (http://www.ritell.org/Resources/Documents/language%20project/Bislama.pdf) 2011. Rhode Island College. Viitattu 31.3.2020. (englanniksi)
2. Ethnologue: Bislama (englanniksi) Viitattu 25.1.2015.
3. Bislama alphabet, prounciation and language (https://omniglot.com/writing/bislama.php) *omniglot.com*. Viitattu 15.6.2020.
4. Wurm, Stephen A.; Mühlhäusler, Peter & Tryon, Darrell T.: *Atlas of Languages of Intercultural Communication in the Pacific, Asia, and the Americas*, s. 476–477. Mouton de Gruyter, 1996. Teoksen verkkoversio (https://books.google.fi/books?id=lFW1BwAAQBAJ&pg=PA476&lpg=PA476&dq=bislama+au+nouvelle+caledonia&source=bl&ots=ipnmff8mlY&sig=ACfU3U3ZwIW0cdJvRy7Tvb0r5oNb38iVgw&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwj5u_ef3oTqAhXQl4sKHToLChYQ6AEwAHoECAgQAQ#v=onepage&q=bislama%20au%20nouvelle%20caledonia&f=false). (englanniksi)
5. Terry Crowell: *Bislama Reference Grammar*, s. 4. University of Hawai'i Press, 2004.
6. Terry Crowell: *Bislama Reference Grammar*, s. 11-18. University of Hawai'i Press, 2004.
7. Terry Crowell: *Bislama Reference Grammar*, s. 8. University of Hawai'i Press, 2004.
8. Leslie Vandeputte-Tavo: Bislama in the educational system?: Debate around the legitimacy of a creole at school in a post-colonial country. *Current Issues in Language Planning*, 27.9.2013, 14. vsk, nro 2, s. 254-269.
9. Cendrine Jarraud-Leblanc: *The Evolution of Written Bislama*, s. 280-285. University of Auckland, 2012. Teoksen verkkoversio (http://portail-documentaire.univ-nc.nc/files/public/bu/theses_unc/TheseCendrineJarraudLeblanc2013.pdf). englanti
10. Ethnologue (https://www.ethnologue.com/18/language/bis/) *ethnologue.com*.

Aiheesta muualla

- Bislaman kielioppia ym. (https://www.hawaii.edu/satocenter/langnet/definitions/bislama.html#grammar-bislama)
- Wantok-ohjelman kotisivut (https://www.abc.net.au/radio-australia/programs/wantok/)